

Wehner Tibor

A TÖRÖK RICHÁRD EMLÉKMÚZEUM VASVÁRON

Nagyszerű, nagy kisugárzású művészeti esemény tanúi lehetünk: egy dunántúli kisvárosban, Vasváron véglegesnek szánt otthonra lel a XX. századi magyar szobrászat egyik kimagasló alkotójának gyűjteménye: egy különleges érzékenységű művész alkotásai kapnak így kitüntetett, koncentrált figyelmet, állandó nyilvánosságot. Szerencsére Török Richárd művészete eddig sem volt teljesen elzárva a befogadóktól: határainkon belül és határainkon túl számos műve áll köztéren. A fájdalmasan rövid, alig négy évtizedes életút, s az alig két évtizedes alkotói pálya gazdag monumentális műegyüttest hagyományozott az utókorra: Török Richárd-alkotta portrék, emlékszobrok és emlékművek többek között Budapesten és Győrkönyben, Debrecenben és Kecskeméten, Moszkvában és Londonban, Canberrában és New Yorkban állnak, s a halála óta eltelt években újabb munkákkal bővült ez az emlékanyag: az erdélyi Szentjebbon emelt megrendítő kardmarkolatos Szent Istvánnal, a pannonhalmi fenséges, egészalakos államalapító-szoborral, a tartózkodó szépségű piliscsabai Befejezetlen Madonnával, a leányfalui II. világháborús emlékművel, a budapesti Bartók- és a visegrádi Mátyás király-portréval.

Ezek a futó hivatkozások is azt igazolják, és ez az állandó nyilvánosságot adó vasvári kiállítás is azt reprezentálja, hogy Török Richárd – habár készített bensőséges atmoszférát sugárzó kisplasztikákat, kiállítási közegekben, vagy belső térben megszólaló kompozíciókat, és kisebb plaketteket, érmekeket is – alapvetően nagy léptékben gondolkozó szobrász volt: alkotásai a teret dinamikusan átható plasztikák. E művész az életnagyságú, vagy ezt a léptéket meghaladó nagyságú, elsősorban az agyagba mintázott, a gipszbe, majd a végleges, maradandó anyagba, a bronzba öntött kompozíciók mestere volt. A szobrászat XX. századi radikális átalakulásának időszakában – amikor már szobor lehetett, szobor lehet a rideg geometrikus konstrukció, a talált tárgy, az ideiglenes térberendezés, a mozgó szerkezet is – Török Richárd a klasszikus plasztikai hagyomány továbbvivőjeként lépett fel: munkásságának médiuma mindenkor a figura, az emberalak volt, s kiemelten a magyar és az egyetemes történelem, kultúra, tudomány és művészet kimagasló, példaadó, zseniális alakjai. A szobrásznak korántsem volt könnyű dolga: a szocialista rendszer rendkívül ellentmondásos végelgyengülésének időszakában, a nyolcvanas évtizedben, és az ugyancsak kevés biztos támpontot felkínáló, a szobordöntésekkel és bontásokkal foglalatostkodó nyolcvanas-kilencvenes évtizedfordulón tevékenykedve kellett megalkotnia – szüntelenül megküzdve a megrendelők által teremtett feltételrendszerekkel és kívánalmakkal, valamint a szoborállító bürokrácia diktátumaival –, de elementáris tehetséggel megformált műveivel általában legyőzte az akadályokat. Ez a vasvári kiállítás a megvalósult és a tervben maradt alkotásait, s a megrendelői akaratot kizáró, az autonóm szobrászati programja szellemében megalkotott műveit is felvonultatja, s így hiteles korszakot és pontos pályaképet tükröz.

Az életmű, az alkotói törekvések irányultságát és beállítódását jelzi, hogy akkor, amikor még mindig fellengzős politikai emlékműveket állított a hatalom, s amikor az egypártrendszer felpuhult diktatúrája az utolsó kétségbeesésében Münnich Ferencnek és Kun Bélának emelt grandiózus monumentumot Budapesten, Török Richárd Szent István alakjának autentikus

megformálásának, szellemi megtestesítésének problémájával foglalatostkodott, s több – portré, félalak, egészalak – változatban is úgy jelenítette meg az államalapító, szent királyt, hogy nemcsak a történelmet, az ezer éves múltat, hanem a jelenkort, a XX. század utolsó évtizedeinek életérzéseit és korszellemét is szobraiba sűrítette. Ez a múlt-jelen szintézis hat át minden Török Richárd-kompozíciót: Hippokratész és Kölcsey Ferenc, Petőfi Sándor és Kosztolányi Dezső, Széchenyi István és Pilinszky János általa megformált, szuggesztív képmását. A művek, a korszak fájdalmas valóságát komoran hordozó, feszültséggel áthatott alakok befogadókhoz való közelítését bravúros anyagkezeléssel és formai eszközökkel, fölényes biztonsággal előadott plasztikai megoldásokkal segíti a szobrász: az állvány, a posztamens maga is szobrászati értékekkel felruházott alkotóelemmé alakul keze alatt, vagy olyan, meglepő és újszerű szoborrészekkel bővül a jól ismert vonásokat egyéni módon interpretáló portrészertő megidézés, amely újabb jelentésköröket, korábban ismeretlen tartalmi mélységeket nyit meg a szemlélő előtt.

Török Richárd lecsukott szemű, vagy a távolba, valamilyen bizonytalan jövőbe tekintő, vagy átszellemülten a léten túli világba pillantó hősei fantasztikus érzékenységgel és kimagasló szobrászati tehetséggel megjelenítetten újra előttünk állhatnak – és ezért gratuláció és köszönet Vasvár városának, gratuláció és köszönet a hagyatékot féltőn gondozó Török-házaspárnak. A magyar művészet, a múlt jeles alakjai és eszményei, az egyetemes értékek XX. századi művészeti foglalatata iránt érdeklődők és rajongók most már bármikor felkereshetik ezt a nagyszerű együttest. Erre, ilyen meggyőző és hiteles kifejezésre, ilyen erőteljes, szép mondandókra, ilyen tiszta hangra napjainkban egyre nagyobb szükségünk van.

(Elhangzott 2006. október 14-én, a Török Richárd Emlékmúzeum avatásán.)